

บทบรรณาธิการ

โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบท : ปัญหาในปัจจุบัน และคณาจารย์แพทยศาสตร์ จุฬาฯ จะร่วมช่วยเหลือได้อย่างไร ?

อำนาจ ศิริรัตนบัลล์*

โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบท

การขาดแคลนแพทย์ในชนบทเป็นปัญหาในเกือบทุกประเทศ วิธีการแก้ไขคงจะต้องทำหลาย ๆ ทาง วิธีหนึ่งของการแก้ไข คือ วิธีการคัดเลือกผู้ที่จะเข้ามาเรียนแพทย์ มหาวิทยาลัยมหิดลได้ร่วมมือกับกระทรวงสาธารณสุขจัดให้มีโครงการส่งเสริมการศึกษาสำหรับชาวชนบทตั้งแต่ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา⁽²⁾ โดยคัดเลือกนักศึกษาแพทย์เป็นกรณีพิเศษจำนวนหนึ่งจากท้องถิ่นชนบทเข้ามาศึกษาในคณะแพทยศาสตร์ เพื่อว่าเมื่อนักศึกษาแพทย์เหล่านี้จบการศึกษาแล้วจะมีความผูกพันทางจิตใจที่จะกลับไปประกอบวิชาชีพในท้องถิ่นชนบท โครงการทำนองเดียวกันนี้มีทำมาแล้วในต่างประเทศ รายงานผลการติดตามโครงการในรัฐอิลลินอยส์ สหรัฐอเมริกา⁽³⁾ ซึ่งเริ่มโครงการมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1949 ปรากฏว่าได้ผลสมความมุ่งหมายพอสมควร จากการศึกษาทัศนคติของนักศึกษาแพทย์ในประเทศไทย^(1,4) ก็พบว่านักศึกษาแพทย์ที่มีภูมิลำเนาเกี่ยวข้องกับชนบทมีความตั้งใจที่จะไปประกอบวิชาชีพในชนบทมากกว่านักศึกษาแพทย์ที่ไม่มีภูมิลำเนาเกี่ยวข้องกับชนบท จากการศึกษาในหมู่แพทย์ที่จบจากคณะแพทยศาสตร์ จุฬาฯ⁽⁵⁾ ก็พบว่าแพทย์ที่สมัยเด็กเคยเรียนหนังสืออยู่ในต่างจังหวัดยิ่งนานก็จะมีสัดส่วนแนวโน้มที่จะประกอบวิชาชีพในต่างจังหวัดมากขึ้น

* ภาควิชาอายุรศาสตร์ คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* หัวหน้าฝ่ายวิชาการ โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชนบท, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกระทรวงสาธารณสุข

เมื่อกระทรวงสาธารณสุขได้มาทราบตาม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. 2519 ให้ช่วยทำโครงการทำนองเดียวกันกับมหาวิทยาลัยมหิดลบ้าง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยด้วยความเห็นชอบของคณะแพทยศาสตร์จึงได้เสนอโครงการที่ก้าวไปข้างหน้าอีกก้าวหนึ่ง คือ นอกจากจะคัดเลือกนิสิตแพทย์เป็นกรณีพิเศษจากท้องถิ่นชนบทแล้ว ยังเสนอให้นิสิตแพทย์ในโครงการนี้เรียนวิชาทางคลินิกทั้งหมดในสถานบริการสาธารณสุขในส่วนภูมิภาคอีกด้วย เพื่อให้การศึกษาของนิสิตแพทย์ในโครงการนี้เหมาะสมต่อการปฏิบัติงานในท้องถิ่นชนบทยิ่งขึ้น

หากพิจารณาจากขบวนการทางการศึกษา⁽⁵⁾ ดังนี้

$$S \xrightarrow{E} G$$

S = นิสิตแพทย์

G = บัณฑิตแพทย์

E = วิธีการศึกษาแพทย์

วิธีการศึกษาแพทย์ คือ การเปลี่ยนนิสิตแพทย์ให้เป็นบัณฑิตแพทย์ การผลิตบัณฑิตแพทย์ให้มีลักษณะที่ต้องการ เช่น ยินดีปฏิบัติงานในชนบท อาจกระทำได้ที่ S และ/หรือที่ E โครงการของมหาวิทยาลัยมหิดล⁽²⁾ เลือกกระทำที่ S แต่โครงการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเลือกกระทำที่ S และที่ E

โครงการเหล่านี้ จะสำเร็จผลตามวัตถุประสงค์หรือไม่นั้นคงจะต้องคอยเวลาอีกนานพอสมควร ผลที่เฉพาะหน้าก็คือการเพิ่มการผลิตแพทย์ในแคว้นขึ้นเปลี่ยนน้อยกว่าการสร้างโรงเรียนแพทย์เพิ่มขึ้น

ปัญหาในปัจจุบัน

ขณะนี้โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบทซึ่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดำเนินการร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข ได้ก้าวหน้าไปในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. นิสิตแพทย์ของโครงการ ฯ รุ่นแรก 10 คน และรุ่นที่สอง 15 คน กำลังศึกษาอยู่ที่คณะวิทยาศาสตร์ และจะเริ่มมาศึกษาวิชาทาง preclinic ที่คณะแพทยศาสตร์ในปี พ.ศ. 2523 การเรียนในระยะนี้เป็นารเรียนร่วมกับนิสิตแพทย์ปกติ นิสิตแพทย์ของโครงการ ฯ บางคนมีผลการเรียนค่อนข้างต่ำในบางวิชาแต่ก็ได้รับคำแนะนำและความช่วยเหลือในเรื่องการทบทวนวิชาบางวิชาจากอาจารย์ในคณะวิทยาศาสตร์ ขณะนี้โครงการ ฯ ด้วยความร่วมมือของอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งจากคณะวิทยาศาสตร์และคณะแพทยศาสตร์ รวมทั้งจากนิสิตแพทย์ของโครงการ ฯ ได้เตรียมแผนป้องกันปัญหาล่วงหน้าสำหรับนิสิตรุ่นต่อไปไว้แล้ว

2. นิสิตแพทย์ของโครงการ ฯ จะเริ่มไปศึกษาวิชาทาง clinic ในสถานบริการสาธารณสุขภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีศูนย์กลางการศึกษาที่โรงพยาบาลพระปกเกล้า จันทบุรี ในปี พ.ศ. 2525 ระยะเวลาของการศึกษาเท่ากับ นิสิตแพทย์ปกติ แต่หลักสูตรวิชาทาง clinic จะสร้างขึ้นใหม่โดยยึดหลักดังต่อไปนี้

2.1 นิสิตแพทย์จะมีพื้นความรู้ตามเกณฑ์มาตรฐานแพทย์ฝึกหัดของแพทยสภาตามวัตถุประสงค์การศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และผ่านการสอบรวบยอดร่วมกับนิสิตแพทย์ปกติ

2.2 นิสิตแพทย์จะมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาทางสาธารณสุขของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และสามารถเข้าทำงานในระบบบริการสาธารณสุขของประเทศไทยได้เป็นอย่างดี

2.3 การเรียนการสอนจะใช้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้เป็นประโยชน์ให้มากที่สุด

2.4 จะนำความรู้และเทคโนโลยีทางการศึกษามาใช้เพื่อให้ นิสิตแพทย์สามารถเรียนรู้ได้ผลดี และใช้เวลาของอาจารย์อย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างหลักสูตรใหม่ ในแนวนั้นจำเป็นต้องใช้เวลา ความรู้ความสามารถ และความ

ร่วมมือของบุคคลจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากคณาจารย์แพทย์จุฬา ฯ

คณาจารย์แพทยศาสตร์ จุฬา ฯ จะร่วมช่วยเหลือได้อย่างไรบ้าง

งานของโครงการ ฯ อาจพิจารณาได้เป็น 3 ด้านเช่นเดียวกับสถาบันอุดมศึกษาอื่น ๆ ตามลำดับความสำคัญ คือ การบริการ, การสอน, และการวิจัย

1. การบริการ เนื่องจากโครงการ ฯ จะใช้บริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขเป็นหลักสำคัญในการเรียนการสอน จึงจำเป็นต้องปรับปรุงบริการเหล่านั้น ให้เป็นแบบอย่างที่ดี มีความกลมกลืนกันระหว่างความถูกต้องทางวิชาการและสภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและสังคม คณาจารย์แพทยศาสตร์ จุฬา ฯ จะร่วมช่วยเหลือได้มากในทางวิชาการเป็นต้นว่า

1.1 รับเชิญไปชมกิจการ ให้คำแนะนำปรึกษาในการปรับปรุงงาน

1.2 ช่วยฝึกอบรมบุคลากรของโครงการ ฯ จากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มาจากงานหรือฝึกอบรมที่คณะแพทยศาสตร์

1.3 รับเชิญไปบรรยาย อภิปราย หรือสาธิต ตามที่โรงพยาบาลทางภาคตะวันออกเฉียง

ออกจะเชิญมา โดยมีการตกลงล่วงหน้ากับภาค
วิชาต่าง ๆ โดยตรง

2. การสอน แพทย์ของกระทรวงสา-
ธารณสุขจะเป็นผู้รับผิดชอบหลักในการสอน
การสอนทางภาคปฏิบัติจะใช้บริการของการ
แพทย์และการสาธารณสุขดังกล่าวแล้ว การ
สอนทางภาคทฤษฎีจะใช้ชุดการสอนสำเร็จรูป
เป็นหลัก กล่าวคือ จะมีการกำหนดล่วงหน้า
ให้นิสิตแพทย์ทราบว่า การสอนแต่ละเรื่องมี
วัตถุประสงค์และเนื้อหาวิชาอะไรบ้างอย่าง
ละเอียด และนิสิตจะแสวงหาความรู้ได้จาก
ตำรา เอกสารประกอบการสอน และอุปกรณ์
อะไรบ้าง มีแบบทดสอบความรู้ที่นิสิตจะ
ทดสอบตนเองได้ โดยอาจารย์จะเป็นที่ปรึกษา
ให้คำแนะนำ แก้ไขและช่วยสอนในส่วนที่นิสิต
ไม่สามารถจะเข้าใจได้ด้วยตนเอง และเชื่อม
โยงความรู้ทางทฤษฎีเข้ากับการปฏิบัติ

การจัดทำชุดการสอนเช่นนี้ต้องมีหลัก
สูตรที่เด่นชัด ต้องมีตำราเอกสารประกอบการ
สอนวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ซึ่งจะใช้เวลาเตรียม
การตั้งแต่บัดนี้จนถึงปี 2525 คณะแพทย์-
ศาสตร์จุฬาฯ จะสามารถร่วมช่วยเหลือได้เป็น
อย่างดีในด้านการร่วมสร้างหลักสูตรรายวิชา เลือก
เนื้อหาวิชา แนะนำตำราเขียนตำราที่ตรงตาม
หลักสูตร ร่วมเขียนเอกสารประกอบการสอน

ช่วยในการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เช่นภาพถ่าย
สไลด์ ฟิล์ม ภาพยนตร์ หุ่น ที่เหมาะสมเพื่อ
นำมาประกอบการทำชุดการสอนสำเร็จรูป ทด
ลองใช้ชุดการสอนสำเร็จรูปเพื่อประเมินผลและ
ปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2525 ซึ่งเป็นปีแรกที่เริ่มมี
การสอนทาง clinic อาจจะมี ความขลุกขลัก
หรือขาดแคลนอาจารย์ในบางสาขาวิชา อาจจะ
ต้องอาศัยคณาจารย์แพทยศาสตร์ จุฬาฯ ช่วย
บรรยาย สาธิตตอบปัญหา ในสาขาวิชานั้น ๆ
แต่คาดว่าจะมีเป็นส่วนน้อยเท่านั้น ส่วนมากจะ
เป็นรูปของการรับเชิญในฐานะผู้เชี่ยวชาญแบบ
visiting professor เป็นระยะเวลา 1-3 วัน
เพื่อร่วม panel discussion, case discussion,
ward round, demonstration การผ่าตัด หรือ
สอนทักษะบางอย่าง และตอบปัญหา เป็นต้น

3. การวิจัย เนื่องจากโครงการฯ มี
ลักษณะของความริเริ่มในแนวใหม่ จึงมีความ
จำเป็นที่จะต้องมีการวิจัยควบคู่ไปด้วยเพื่อ
ค้นคว้าหาความรู้เพิ่มขึ้นทั้งทางด้านวิทยา-
ศาสตร์การแพทย์ เศรษฐกิจและสังคม และ
การศึกษา คณาจารย์แพทยศาสตร์ จุฬาฯ ที่
สนใจการวิจัยอาจจะเสนอ โครงการวิจัยของ
ตนเองหรือร่วมกับ โครงการวิจัยที่มีผู้เสนอไว้
แล้วก็ได้

ความร่วมมือช่วยเหลืออีกประการหนึ่ง ซึ่งคณาจารย์แพทยศาสตร์ จุฬาฯ ทุกท่านจะ ช่วยได้เสมอก็คือ การให้ข้อคิดเห็น แนะนำ ซึ่ง ให้เห็นความบกพร่อง เพื่อนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุงให้การดำเนินงานของโครงการฯ มุ่ง ไปสู่วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ดียิ่งๆ

ขึ้นไปโดยติดต่อกันได้โดยตรงที่ สำนักงานของ โครงการฯ (ตึกเวชศาสตร์ป้องกันและสังคม ชั้นที่สาม โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์) ทางโครงการฯ มีเจ้าหน้าที่ประจำคอยรับความอนุเคราะห์ จากท่านอยู่ตลอดเวลาแล้ว

อ้างอิง

1. จำรูญ มีชนอน : ทศนคติของนักศึกษาแพทย์ต่อการปฏิบัติงานสาธารณสุขในชนบท วิทยานิพนธ์คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ 2510
2. มหาวิทยาลัยมหิดลและกระทรวงสาธารณสุข, โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบท กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ ร.ส.พ., 2518 (ฉบับแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2520)
3. Mattson DE, Stehr DE and Will RE : Evaluation of a program designed to produce rural physician. J Med Educ. 48 : 323-331, 1973.
4. Maxwell WE : The educational and career attitudes of male and female medical students in Thailand. J Med Assoc. Thai 55 : 143-149, 1972.
5. Sriratanaban A : Shortage of physicians in Thailand. An approach to the problem. J Med Assoc. Thai 57 : 126-130, 1974.

หมายเหตุ.....โครงการส่งเสริมการศึกษาแพทย์สำหรับชาวชนบท (MESRA) กำลังได้รับความสนใจจากคณาจารย์แพทยศาสตร์ จุฬาฯ อยู่อย่างกว้างขวาง และหวังว่า บทความนี้จะ เป็นบทความที่น่าสนใจของท่านผู้อ่านเป็นอย่างยิ่ง.....บ.ก.